

De wording van het christendom (3). Priscilla, Thekla en andere vrouwen

door Alex van Heusden

In de vorige aflevering van deze serie artikelen zijn enkele passages gewijd aan de figuur van Paulus. We kennen hem niet alleen uit de nieuwtestamentische brieven die op zijn naam staan, maar ook uit het boek Handelingen der Apostelen. Iets meer dan de helft van dat boek, dat veel weg heeft van een avonturenroman, verhaalt over vier reizen van Paulus buiten het joodse land, in de diaspora, de wereld van het Romeins imperium: Klein-Azië (het huidige Turkije), Griekenland, tenslotte aankomst in Rome.

In het boek Handelingen der Apostelen, hoofdstuk 18, komt Paulus aan in Korinte, na een kort en weinig succesvol verblijf in Athene. Hij moet het in Korinte naar zijn zin hebben gehad, ondanks de tegenwerking van de zijde der joden, zijn volksgenoten (Handelingen 18:12v). Het is de enige stad waarvan in Handelingen wordt gezegd dat hij daar 'zat' (Handelingen 18:11), zich daar vestigde, voor één jaar en zes maanden. Hij treft er Aquila en Priscilla, een joods echtpaar, tentenmakers net als hij, bovendien volgelingen van Jezus Messias. Eerder waren zij gedwongen Rome te verlaten op bevel van keizer Claudius (41-54). Over deze maatregel schreef de Romeinse geschiedschrijver Suetonius (75-150): 'Hij verjoeg de joden uit Rome, omdat ze op aandrang van Chrestus voortdurend onrust veroorzaakten' (Iudaeos impulsore Chresto assidue tumultuantis Roma expulit; zie Levens van de keizers V, XXV, 4). Met Chrestus wordt Christus bedoeld, zo wordt vrij algemeen aangenomen. Het scheelt maar één letter en een schrijffout is snel gemaakt, zeker als niet bekend is over wie het gaat. Bovendien was Chrestus - vertaald: 'de goede' - een populaire slavennaam. Het zullen wel conflicten tussen joden onderling over Jezus Messias zijn geweest die voor het nodige tumult in Rome hebben gezorgd.

Het besluit van Claudius werd naar alle waarschijnlijkheid uitgevaardigd in het jaar 49. Niet zeker is of deze maatregel alle joden in Rome betrof. Mogelijk werden alleen de joodse volgelingen van Jezus gedwongen de stad te verlaten. Aquila en Priscilla vertrekken uit Rome en vestigen zich met hun nering in Korinte. Niet lang daarna, begin 50, trekt Paulus bij hen in. We kunnen hier met betrekkelijke zekerheid een jaartal noemen, omdat we weten uit een inscriptie gevonden in Delfi - de stad van het beroemde orakel -, dat Junius Annaeus Gallio van mei 51 tot mei 52 proconsul in Korinte was. Volgens de tekst uit Handelingen (18:12) 'keerden de joden zich als één man tegen Paulus', toen Gallio naar Korinte kwam, omstreeks mei 51. Volgens de joden van Korinte zou Paulus de mensen overreden om God te dienen tegen de thora, de joodse manier van leven, in. Ergens in de zomer van datzelfde jaar verlaat Paulus dan Korinte, na een verblijf van anderhalf jaar. Jaartallen, geschiedenis, hoezeer ook bij benadering? Maar we lezen, let wel, een verhaal, geen exact historisch bericht.

Priscilla en Aquila

Aquila en Priscilla: in Handelingen 18 worden zij geïntroduceerd in de volgorde die men in zo'n oude tekst uit een mannenwereld kan verwachten: eerst de man, dan zijn vrouw. Maar de twee volgende keren dat beiden worden genoemd, gebeurt dat in omgekeerde rangorde: eerst Priscilla, dan Aquila (Handelingen 18:18.26). Men kan dit opvatten als een signaal dat Priscilla naam had gemaakt in de gemeente, mogelijk zelfs omdat zij daar het evangelie - het goede nieuws - over Jezus Messias verkondigde - een lerares in de gemeente dus. Wat doet zij anders als zij, samen met haar man, in Efeze de begaafde Apollos onder haar hoede neemt om hem 'de weg van God' uit te leggen (Handelingen 18:26)?

Priscilla en Aquila, in deze volgorde, komen ook voor in de brief die Paulus schreef aan de Romeinen. Die moet hij ergens na het jaar 54 hebben verstuurd, als keizer Claudius gestorven is en de joden - volgelingen van Jezus, onder wie Priscilla en Aquila - zich weer in Rome mogen vestigen.

Aan het slot van de Romeinenbrief, hoofdstuk 16, doet Paulus een hele reeks mensen van de ekklesia aldaar de groeten. Maar eerst noemt en roemt hij de vrouw die zijn brief aan de broeders en zusters in Rome heeft bezorgd: Phoibè. Haar naam stamt uit de Griekse mythologie. Daar is Phoibè een van de titanen. Zo'n naam werd dikwijls aan slaven gegeven. Naar alle waarschijnlijkheid was Phoibè een vrijgelatene. Een slavine zeker niet meer, zo kan men afleiden uit hoe Paulus over haar schrijft (Romeinen 16:1v):

*Ik beveel bij u aan Phoibè, onze zuster,
die ook nog diaken is van de gemeente in Kenchreai,
dat u haar ontvangt in de heer op een manier de heiligen waardig
en haar bijstaat, in welke zaak zij u ook nodig heeft
want zelf was zij voor velen een 'patrones', ook voor mij.*

In de ekklesia in Kenchreai, de oostelijke en grootste haven van Korinte, is Phoibè diaken (Grieks: diakonos). Dat is dan nog geen ambt in strikte zin. Mogelijk vertaalde zij voor de niet-joden tijdens de gemeenschappelijke maaltijden de Schriftlezingen die in het Hebreeuws werden voorgelezen. Mogelijk ook was zij belast met de 'dienst van het woord', als lerares. Paulus eert haar vooral als 'patrones' (Grieks: prostatis). Dat was een openbaar ambt in de Romeinse samenleving, zij het voorbehouden aan mannen. Als Paulus haar toch zo noemt, volgt daaruit dat zij over de financiële middelen beschikte om mensen te ondersteunen of hen te vertegenwoordigen bij de plaatselijke autoriteiten. Dan moet zij ook Paulus te hulp zijn gekomen als hij geld nodig had. Phoibè was een zakenvrouw. Zij is niet alleen naar Rome getogen om Paulus' brief op het juiste adres te bezorgen, maar ook om zaken te doen (Grieks: en pragmati). Voor een vrijgelatene is dat heel wel denkbaar, al zijn zakenvrouwen in de Romeinse wereld eerder uitzondering dan regel. Een aanzienlijke vrouw dus, deze Phoibè, diaken en patrones. Paulus schat haar duidelijk hoog in.

Acht vrouwen

Na Phoibè te hebben aanbevolen doet Paulus de groeten aan achtentwintig mensen van de ekklesia in Rome (Romeinen 16:3-16). Daarvan worden acht vrouwen en achttien mannen bij name genoemd. Van die zesentwintig dragen er slechts acht een Latijnse naam, zoals Ampliatus, 'uitbreiding (van het bezit)', onmiskenbaar een slavenaam. Slaven waren er meer in de ekklesia van Rome. Verschillende typisch hellenistische namen, die Paulus noemt, wijzen daar op: Epainetos-Lovenswaardig, Stachos-Eer, Persis-Perzische, Asunkritos-Onvergelijkbare, Philologos-Vriend van het woord. Hermes is de naam van een lagere god die dikwijls aan slaven werd gegeven. Nereus, een riviergod, was nogal eens de naam van een vrijgelatene. Herodion betekent 'Uit het huis van Herodes'. Waarschijnlijk gaat het hier om een vrijgelaten joodse slaaf van een herodiaanse koning die zich bij de gemeente had aangesloten. Er wordt één rijke genoemd: Aristoboulos. Hij heeft een 'huis' met slaven die tot de gemeente behoren. Zelf maakt hij geen deel uit van de ekklesia: hij wordt dan ook niet gegroet.

Van de acht bij name genoemde vrouwen vervullen er tenminste zes een of meerdere taken in de gemeente: Priscilla, Mirjam, Julia, Trufaina, Trufosa en Persis. Van de achttien genoemde mannen zijn dat er slechts drie: Aquila, Andronikos en Urbanus. Vrouwen nemen het voortouw in de ekklesia. En niets wijst erop dat de

schrijver van de Romeinenbrief hen ook maar een strobreed in de weg heeft gelegd, integendeel.

De eersten van de ekklesia in Rome die door Paulus worden gegroet, zijn Priscilla en Aquila (Romeinen 16:3-5a):

Groet Prisca en Aquila, mijn medewerkers in Messias Jezus.

Zij hebben voor mijn leven hun nek uitgestoken.

Niet alleen ik ben hen dankbaar, ook alle gemeenten van de volkeren.

Groet ook de gemeente die in hun huis is.

De Priscilla van Handelingen 18 is Prisca in het handschrift van Paulus. Een koosnaampje? Dan moet Paulus een grote genegenheid voor haar hebben opgevat die op wel heel gespannen voet staat met het overbekende cliché, als zou de 'apostel der heidenen' op vrouwen hebben neergekeken. Hij noemt Prisca en Aquila 'mijn medewerkers in Messias Jezus'. Op gelijke hoogte staat Urbanus, 'onze medewerker in de messias' (Romeinen 16:9).

Andronikos en Junias zijn na Prisca en Aquila het volgende tweetal dat wordt gegroet (Romeinen 16:7):

Groet Andronikos en Junias, mijn volksgenoten en mijn medegevangenen,

die in aanzien zijn onder de gezondenen;

zij waren al voor mij in de messias.

Andronikos en Junias zijn, evenals Paulus, joodse volgelingen van Jezus Messias. Paulus noemt hen bovendien 'medegevangenen', een eretitel voor hen die zijn uitgezonden om van stad tot stad te onderwijzen in naam van Jezus Messias. Andronikos is zonder twijfel een man. Maar hoe zit het met Junias? Is dat een man of een vrouw? Volgens sommige deskundigen zou het hier om een vrouw gaan. Daar komt het volgende bij. In de oudste versie van de Romeinenbrief ooit gevonden, een papyrus van omstreeks het jaar 200 (om precies te zijn: Papyrus 46), staat op deze plaats niet Junias maar Julia, onmiskenbaar een vrouwen naam. Dan luidt de tekst zo: 'Groet Andronikos en Julia, mijn volksgenoten en mijn medegevangenen, die in aanzien zijn onder de gezondenen...' Julia die 'in aanzien' is onder de apostoloi, de 'gezondenen'. Was zij zelf een gezondene? Waren dan, in de dagen van Paulus, niet alleen mannen gezondenen, maar ook vrouwen? Het heeft er alle schijn van, al zal de huidige kerk van Rome deze 'wetenschap' niet willen aanvaarden.

In de laatste tientallen jaren van de vorige eeuw hebben vooral vrouwelijke bijbelonderzoekers als Elisabeth Schüssler Fiorenza en Elaine Pagels afgerekend met traditionele mannelijke interpretaties, als zou Phoibès diakenschap zich hebben beperkt tot het serveren van thee als de mannenbroeders in vergadering bijeen waren, en andere huiselijke taken. Zij hebben aanwijzingen bij elkaar gezocht en aan de hand daarvan een ander beeld geconstrueerd van de rol en de positie van vrouwen in de vroege gemeente dan het eeuwenlang gangbare. En zij hebben terecht geconcludeerd dat veel informatie over de rol en positie van vrouwen, onder invloed van latere ontwikkelingen, uit de bronnen zijn weggeschreven. Zo verdween de naam Julia. Maar één kostbaar element is wel bewaard gebleven: in alle vier canonieke evangeliën zijn vrouwen de eerste getuigen van de opstanding van Jezus en zo ook de eerste verkondigers daarvan. De mannelijke leerlingen van Jezus hebben daar het nakijken - zelfs letterlijk: in het lege graf.

'Laten vrouwen zwijgen...'

Vrouwen op sleutelposities in de jonge ekklesia. Phoibè de diaken, Julia de gezondene en Prisca die met haar man een ekklesia in eigen huis bestiert. En

Paulus die daar geen enkele moeite mee lijkt te hebben. Maar als dit allemaal waar is, hoe moeten we dan dat beruchte tekstfragment verstaan over vrouwen die in in de gemeente moeten zwijgen? Het staat in de eerste brief van Paulus aan de ekklesia van Korinte (14:34-36):

*Laten de vrouwen in de gemeenten hun mond houden.
Want het is haar niet toegestaan te spreken,
nee, zij zullen zich onderwerpen
zoals ook de thora het zegt.
En als zij iets willen leren,
zullen zij thuis haar eigen mannen vragen stellen.
Want het is ronduit lelijk als een vrouw spreekt in de gemeente.*

Nu staat dit tekstfragment op gespannen voet met wat Paulus enige tijd later schreef in de brief aan de Galaten (3:26-28):

*Allen zijt gij zonen en dochters van God
door het vertrouwen in Messias Jezus.
Want gij allen die in messias zijt gedoopt,
hebt u met messias bekleed.
Daarin is geen Jood of Griek,
geen slaaf of vrije,
geen mannelijk of vrouwelijk:
want allen zijt gij één in Messias Jezus.*

Paulus was een apocalypticus. Dat betekent onder meer dat hij de spoedige komst van het koninkrijk van God verwachtte, de 'komende wereld' (olam haba), door hem ook 'nieuwe schepping' genoemd (2 Korintiërs 5:17). Die 'komende wereld' zou een radicale breuk betekenen met 'deze wereld', die van het Romeinse keizerrijk waarin patriarchale, hiërarchische verhoudingen courant waren. De ekklesia moet anticiperen op het aanbreken van de komende wereld door in eigen gelederen een einde te maken aan alle maatschappelijke ongelijkheid: de slaaf niet onderhorig aan de vrije, de vrouw niet ondergeschikt aan de man.

Als we Paulus zo moeten lezen, hoe kan hij dan verordonneren dat vrouwen in de gemeente hun mond moeten houden? Dit gebod staat bovendien in tegenspraak tot een eerdere passage in de eerste brief aan de Korintiërs (11:2-16) welke veronderstelt dat vrouwen een actieve rol vervullen in de gemeente - 'bidden' en 'profeteren' - en dus ook spreken. Dan rijst de vraag waarom hij in hoofdstuk 14 zo'n andere opvatting poneert dan elders in deze brief. Er doen drie verklaringen de ronde:

1. Vrouwen hadden in Korinte, mogelijk geïnspireerd door de Isis-cultus, overgewaaid uit Egypte, aanzienlijk meer zeggenschap dan elders en namen de vrijheid zo dikwijls het woord te voeren - versta: 'te kletsen' - dat er wanorde ontstond, vooral tijdens liturgische samenkomsten.
2. De bewuste passage slaat alleen op getrouwde vrouwen. Zij zullen 'thuis haar eigen mannen vragen stellen'. Alleen ongehuwde vrouwen mogen 'bidden' en 'profeteren', en zo aan het woord komen. Maar hoe zit het dan met Priscilla in Rome - een getrouwde vrouw die een leidende rol vervult?
3. Het gewraakte tekstfragment is niet van Paulus' hand, maar een inlas uit later tijd. De bewuste drie verzen kunnen probleemloos worden verwijderd zonder dat er een gat ontstaat in het betoog. Integendeel, ze onderbreken de lopende verhandeling welke gaat over de profetie: vers 37 sluit naadloos aan op vers 32v. Lees maar:

*De geesten van profeten zijn ondergeschikt aan die profeten
want God is geen God van wanorde,
maar van vrede
zoals in alle gemeenten der heiligen.
(vers 32v)*

*Als iemand meent een profeet te zijn
of een door de geest gedrevene,
moet hij erkennen dat wat ik jullie schrijf,
een gebod van de heer is.
(vs 37)*

Eerst Adam, daarna Eva

Vrouwen moeten zwijgen in de ekklesia. Die opvatting hoort eerder thuis in de eerste brief aan Timoteüs, als we één à twee generaties, dus enkele tientallen jaren verder zijn. Deze brief is niet van Paulus, ook al is hij overgeleverd in diens naam, maar stamt van een leerling van Paulus. We lezen (1 Timoteüs 2:11-15; 3:1-7):

*Een vrouw - zij laat zich kalm onderrichten, in alle onderworpenheid.
Ik sta niet toe dat een vrouw onderricht geeft
of zeggenschap heeft over een man,
nee, zij moet zich gedeisd houden.
Want eerst werd Adam geboetseerd, daarna Eva.
En niet Adam heeft zich laten verleiden,
maar de vrouw - nadat zij was verleid, kwam zij in overtreding.
Maar zij zal gered worden en kinderen baren
als zij blijft in vertrouwen, liefde en heiliging
met terughoudendheid.*

Dit woord is betrouwbaar:

*als iemand het opzienschap (episkopè) ambieert,
dan verlangt hij naar mooi werk.
Een opziener (episkopos) moet onbesproken zijn,
de man van één vrouw, sober, terughoudend, welgemanierd, gastvrij,
toegerust om onderricht te geven,
niet verslaafd aan wijn, niet opvliegend maar bedachtzaam,
niet agressief, niet tuk op geld,
een goed beheerder van zijn eigen huis
die zijn kinderen in alle eerbaarheid onder de duim houdt.
Want als iemand zijn eigen huis niet weet te beheren,
hoe zal hij dan zorg dragen voor de ekklesia van God?
Hij mag geen jonge aanplant zijn
dat hij niet door overmoed valt in het oordeel van de Tweedrachtzaaier (diabolos).
Hij moet ook in de smaak vallen van de buitenstaanders
dat hij niet in opspraak komt
en valt in een strik van de Tweedrachtzaaier.*

Het gaat hier over de leiders van de gemeente, over de aanstelling tot deze functie die inmiddels tot een ambt is uitgegroeid. Dit fragment biedt een tabel van aanstellingseisen, randvoorwaarden: geen alcoholist, geen geldwolf, wel een leraar, een getrouwde man. Waar is de vrouw gebleven? Zij moet zich laten onderrichten, door de man, in alle onderworpenheid. Zij mag niet zelf onderrichten, nee, zij moet zich 'gedeisd houden': het moederschap, het 'baren van kinderen' zal haar tot 'redding' zijn.

Het ambt van 'toeziener' (episkopos) en, zo blijkt uit het vervolg van de brief, het ambt van diaken (diakonos) wordt uitsluitend door mannen uitgeoefend. Vergeleken met de authentieke Paulusbrieven lijkt het erop dat de ekklesia een flinke draai gemaakt. De spoedige komst van de nieuwe wereldorde is uitgebleven. De apocalyptiek heeft afgedaan. De ekklesia is een proces van aanpassing begonnen: de patriarchale hiërarchische verhoudingen die overal in het Romeins imperium de norm waren, nestelen zich in de gemeente. Was zij in de dagen van Paulus niet van deze wereld(orde), nu gaat de gemeente, in haar interne organisatie, de heersende onderlinge verhoudingen van deze wereld(orde) tot de hare maken. Het 'in Messias Jezus is geen mannelijk en vrouwelijk' (Galaten 3:28) raakt uitgespeeld.

Thekla

Maar vrouwen in de ekklesia bleven zich roeren. Omstreeks het jaar 170 circuleerde een krans van verhalen die bekend staat als Handelingen van Paulus en Thekla. Het zijn twee collecties verhalen: een over Paulus en, als onderdeel daarvan, een over Thekla, een vrouwelijke leerling van Paulus. Over Thekla schrijft Tertullianus (160-ca. 240), de belangrijkste in het Latijn schrijvende theoloog tot aan Augustinus (354-430), in zijn traktaat De baptismo, 'Over de doop', hoofdstuk 17. Hierin betoogt hij dat het vrouwen verboden is het doopsel toe te dienen. Argument? Vrouwen zijn minder dan mannen. Klopt niet, zo kreeg Tertullianus te horen, neem het voorbeeld van Thekla. Ach nee, verkeerd voorbeeld, aldus Tertullianus, de verhalen over Thekla zijn niet authentiek, maar vervalsingen, opgetekend door een presbyter, 'oudste', uit Asia. Daarmee was de kous af. Vrouwen horen niet te dopen.

Vervalsing of niet, er is alle reden de verhalen over Thekla van dichtbij te bekijken, ondanks Tertullianus. Verhalen zijn immers altijd uitdrukking van het gedachtegoed dat leeft in een bepaald milieu. Ook als ze verzonnen zijn.

In de vertelling over Thekla komen we een andere Paulus tegen dan die we kennen uit zijn brieven en ook uit de Handelingen der Apostelen. Deze fictieve Paulus onderwijst een 'evangelie' van seksuele onthouding: zij die ervoor kiezen in kuisheid te leven, zullen worden gered. Die boodschap brengt hij ook in Ikonium, een stad in Klein-Azië, waar hij dag na dag onderricht geeft in het huis van Onesiforus, waar de plaatselijke ekklesia bijeenkomt. Daar leert 'Paulus':

*Gelukkig de zuiveren van hart
want zij zullen God zien.
Gelukkig zij die hun vlees kuis bewaren
want zij zullen een tempel van God worden.*

(...)

*Gelukkig de lichamen van de meisjes
want zij zullen God aangenaam zijn,
het loon voor haar kuisheid zal haar niet ontgaan.*

'Kuisheid bewaren' betekent in deze context: kiezen voor een leven als ongehuwde, niet gebonden aan een huis, niet onderhorig aan een man.

Het onderricht van Paulus lokt veel vrouwen en meisjes naar het huis van Onesiforus. Ook trekt hij de aandacht van het 'heidense' meisje Thekla, die zijn belangrijkste bekeerling wordt.

*Terwijl Paulus dit alles zei
midden in de ekklesia in het huis van Onesiforus,
was daar een meisje, Thekla,
dochter van Theokleia en verloofd met een man genaamd Tamyris -*

*zij zat aan het raam van het naburige huis.
Dag en nacht hoorde zij het woord dat Paulus sprak over kuisheid
en zij week niet van het raam,
maar kwam tot geloof, uitzinnig van blijdschap.*

Thekla's bekering tot een leven in seksuele onthouding is zeer tot ongenoegen van haar moeder en haar verloofde. Tamyris verliest zijn aanstaande vrouw, Theokleia haar dochter en zo sociale en financiële zekerheid op haar oude dag. Tamyris, in woede ontstoken, laat Paulus arresteren en berechten, want 'jij hebt de stad van de Ikoniërs verleid en ook mijn verloofde zodat ze niet met me wil trouwen'. Paulus wordt gezeseld en de stad uitgezet. Maar Thekla, die zich in de gevangenis bij Paulus had gevoegd om niet meer van hem te wijken, wordt veroordeeld tot de brandstapel. Dan volgt een reeks taferelen waarin Thekla telkens op wonderbaarlijke wijze, door ingrijpen van Godswege, van een wisse dood wordt gered.

Zo ook in Antiochië. Daar wil Alexander, een machtig burger van de stad, het met haar aanleggen en hij gaat zo ver dat hij haar op straat omhelst. Thekla laat dat niet toe: 'Ze greep Alexander vast, scheurde zijn mantel, rukte hem de krans van zijn hoofd en maakte hem belachelijk.' Alexander, in zijn mannetrots gekrenkt, brengt haar voor de stadhouder, die haar veroordeelt tot een gevecht met wilde dieren in de arena. Dan volgt het tafereel dat Tertullianus ervan had moeten overtuigen dat ook vrouwen mogen dopen.

*Toen dreven ze veel wilde dieren naar binnen.
En zij stond daar, haar armen uitgestrekt, en bad.
Toen zij haar gebed had beëindigd,
keerde zij zich om en zag een groot bassin vol water.*

Zij sprak:

'Nu is de tijd gekomen om te worden gereinigd.'

Zij wierp zich in het water en zei:

*'In de naam van Jezus Christus,
op mijn laatste dag doop ik mijzelf.'*

*Toen de vrouwen en de hele menigte zagen wat zij deed,
huilden zij en zeiden:*

'Werp jezelf niet in het water.'

*Ook de landvoogd liet zijn tranen de vrije loop
omdat de zeehonden op het punt stonden deze schoonheid op te vreten.*

Maar zij wierp zichzelf in het water, in de naam van Jezus Christus.

*En de zeehonden zagen een lichtende bliksem
en dreven op het water, dood.*

*Een wolk van vuur omringde haar,
zodat de wilde dieren haar niet konden aanvallen
en niemand haar naaktheid kon zien.*

Verhalen als deze over Thekla en over andere, ongebonden vrouwen waren een vorm van protest tegen de apostolische ekklesia die zich meer en meer voegde naar de vaste patronen van de patriarchale samenleving: vrouwen horen achter het fornuis, moeten in onderworpenheid hun mannen behagen en hun kinderen opvoeden. Zo niet Thekla. Zij blijft ongehuwd, is dus geen gehoorzaamheid verschuldigd aan een man. Zij hoeft geen kinderen groot te brengen. Zij heeft zeggenschap over haar lichaam. Zij is niet gebonden aan huis en huishouden. Zij kan reizen en zo invulling geven aan haar hartsverlangen: zich in dienst te stellen van het woord, de 'weg van God' te onderwijzen, als lerares in de gemeente.

Tot ver in de Middeleeuwen was Thekla voor talloze vrouwen een lichtend voorbeeld en genoot zij grote verering. Of zij nu bestaan heeft of niet.

uit: Roodkoper, 10e jaargang, nummer 3, augustus 2005